

การประเมินโครงการอาสาสมัครกับการเรียนรู้
รัฐธรรมนูญและการเลือกตั้ง
ระยะที่ 1 และ 2

An Evaluation of Volunteers for Learning of the
Constitution and General Election Project during
June 1999 – March 2000

ดร.เสรี ชัดแน่น* ดร.สุชาดา กรเพชรปณี*
และ ดร.สมโภชน์ อเนกสุข*
มนตรี แย้มกสิกร**

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการประเมินโครงการอาสาสมัครกับการเรียนรู้รัฐธรรมนูญและการเลือกตั้ง

ระยะที่ 1 และ 2 นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินประสิทธิผลและผลกระทบของโครงการอาสาสมัครกับการเรียนรู้รัฐธรรมนูญและการเลือกตั้ง ศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่ไม่เอื้อให้เกิดผลดีต่อ

* อาจารย์ ภาควิชาวิจัยและวัดผลการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ชลบุรี

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ชลบุรี

ประชาธิปไตยและการดำเนินงานตามโครงการฯ ตลอดจนแสวงหาแนวทางที่จะช่วยให้โครงการในลักษณะเช่นนี้เกิดผลดีต่อการพัฒนาประชาธิปไตยในอนาคต วิธีการประเมินใช้สองรูปแบบร่วมกัน คือ รูปแบบ “จากบนสู่ล่าง (top down)” และรูปแบบ “จากล่างสู่บน (bottom up)” กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้แทนทบวงมหาวิทยาลัย ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้แทนคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ผู้ประสานงานอาสาสมัครรัฐธรรมนูญ (ปอ.ร.) อาสาสมัครรัฐธรรมนูญ (อสร.) และประชาชนทั่วไป

ผลการวิจัยพบว่า โครงการอาสาสมัครกับการเรียนรู้รัฐธรรมนูญและการเลือกตั้ง ได้ผลบรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการฯ ทั้งในด้านการส่งเสริมให้ประชาชนในเขตเลือกตั้งมีความรู้ความเข้าใจ และเห็นความสำคัญของรัฐธรรมนูญและการเลือกตั้ง มีเจตคติที่ดีต่อระบอบประชาธิปไตย มีความสามารถตัดสินใจทางการเมืองได้ด้วยตนเอง และมีทักษะการลงคะแนนเลือกตั้งระบบใหม่นอกจากนี้โครงการฯยังทำให้บัณฑิตและผู้มีวุฒิปวศ. ที่ว่างงาน รวมทั้งผู้ถูกเลิกจ้างได้มีงานทำ และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญและการเลือกตั้ง สามารถทำงานร่วมกับประชาชนในชุมชน ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และเรียนรู้เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญและการเลือกตั้งร่วมกับชุมชน ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติงาน (ปอ.ร. และ อสร.) ได้เรียนรู้สภาพชุมชน มีทักษะการทำงานเป็นหมู่คณะและมีเจตคติที่ดีต่อประชาชน ส่วนปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงาน ได้แก่

เรื่องการประสานงานล่าช้า และงบประมาณ ไม่เพียงพอ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ทั้ง ผู้ปฏิบัติงานในโครงการฯ และประชาชนทั่วไป มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ควรมีการดำเนินโครงการในลักษณะเช่นนี้ต่อไปอีกอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจประชาธิปไตย และมีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ จนกระทั่งประชาธิปไตย กลายเป็นวิถีชีวิตของประชาชน

Abstract

The Evaluation of Volunteers for Learning of the constitution and General Election Project had the objectives to study the effectiveness and the various impacts of the Project of Volunteers for Learning of the Constitution and General Election and to study the problems and the obstacles of the processes according to the project as well as search for the directions in developing the Project of Volunteers for Learning of the Constitution and General Election in order to meet the desired effectiveness. The methods of the evaluation utilized both structures which were “top down” and “bottom up”. The sample groups contained of the representatives from the Ministry of University Affairs, the Office of the Election Commission of Thailand, the Provincial Election Committee, the Coordinator of the Volunteers for the

Constitution, the Volunteers for the Constitution and the general public.

The results of the research indicated that the Project of Volunteers for Learning of the Constitution and General Election had accomplished the goals of the project in terms of promoting the public within the election region to understand and realize the significance of the constitution and the general election, to conceive the good opinion toward the Democracy, to possess political decision making by oneself and to gain the knowledge and the understand in the new general election system. Furthermore, the project also helped finding jobs for the jobless graduates and the laid off personnel, giving them the knowledge and the understanding about the constitution and the general election so that they can work together with the people in the society, exchanging experiences, and the comprehension about the constitution and the general election. Consequently, the Coordinator of the Volunteers for the Constitution and the Volunteers for the Constitution cognized the society conditions, obtained the workgroup skill, and gained the good opinion toward the people. As for the problems and the obstacles of the procedures, for example the delay of the corporation and the inadequacy of the budgets. However, both operators of the project and the

general public had the concurrent opinion that there should be the continuance of the Project of Volunteers for Learning of the Constitution and General Election in order to promote the public understanding and the continuation of the operation until the Democracy becomes the way of living for the people.

ความเป็นมา

ภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจของประเทศทำให้ผู้สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) และระดับปริญญาตรีจำนวนมากไม่สามารถหางานทำได้ อีกทั้งผู้ที่เคยทำงานมาแล้วจำนวนมากกลายเป็นผู้ถูกเลิกจ้าง คณะรัฐมนตรีจึงมีมติเมื่อวันที่ 9 และ 23 ธันวาคม 2540 กำหนดให้มีมาตรการบรรเทาปัญหาการว่างงาน ซึ่งในส่วนของทบวงมหาวิทยาลัยนั้น เป็นผู้รับผิดชอบบรรเทาปัญหาการว่างงานของผู้จบการศึกษาระดับ ปวส. และระดับปริญญาตรีทั้งที่จบใหม่และถูกเลิกจ้าง (ทบวงมหาวิทยาลัยและสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2542ก, หน้า 1)

การดำเนินงานที่ควบคู่ไปกับการแก้ปัญหาดังกล่าว คือ การปฏิรูปการเมืองเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและปรับปรุงโครงสร้างทางการเมือง จึงจำเป็นที่จะต้องเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 โดยเฉพาะในส่วนที่มีการเปลี่ยนแปลงกระบวนการใหม่ ได้แก่

ดำเนินโครงการ รวมทั้งกลุ่มบุคคลเป้าหมายของโครงการ และกลุ่มบุคคลที่น่าจะได้รับผลจากโครงการ โดยเริ่มจากบุคคลและกลุ่มบุคคลระดับล่างไปสู่ระดับบน โดยในการวิเคราะห์ความคิดเห็นของทั้งสองรูปแบบนี้ได้อาศัยข้อมูลจากทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ เอกสารและหลักฐานต่างๆ มาประกอบเข้าด้วยกัน นอกจากนี้ในการประเมินผลกระทบยังได้รวบรวมและวิเคราะห์ผลกระทบทั้งที่เกิดขึ้นจริงและผลกระทบที่อาจเป็นไปได้จากภาคสนามด้วย

กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลมีจำนวนรวมทั้งสิ้น 2,222 คน ประกอบด้วยผู้แทนทบวงมหาวิทยาลัย 3 คน ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง 3 คน ผู้แทนคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด (กกต. จังหวัด) 40 คน ผู้ประสานงานอาสาสมัครรัฐธรรมนูญ (ปอร.) 76 คน อาสาสมัครรัฐธรรมนูญ(เอสร.) 1,045 คน และประชาชนทั่วไป 1,055 คน กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงเพื่อให้ได้ผู้ให้ข้อมูลหลัก ส่วนกลุ่มตัวอย่างปอร./เอสร. และประชาชน ใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอนเพื่อให้ครอบคลุมทั้ง 10 ภาคภูมิศาสตร์ทั่วประเทศรวมทั้งกรุงเทพมหานคร

การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการสัมภาษณ์และการใช้แบบสอบถาม เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลคือ แนวทางการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้แทนทบวงมหาวิทยาลัย ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้แทนคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ประจำจังหวัด (กกต. จังหวัด) ปอร. และเอสร. ผู้สัมภาษณ์คือ ผู้ช่วยนักวิจัยที่ได้รับการอบรมวิธีการสัมภาษณ์แล้ว จำนวน 6 คน เดินทางไปสัมภาษณ์ ณ สถานที่ทำงานของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนการสัมภาษณ์ประชาชนทั่วไป ผู้สัมภาษณ์คือนิสิตนักศึกษาที่ได้รับการอบรมวิธีการสัมภาษณ์แล้วจากมหาวิทยาลัย 8 แห่งในแต่ละภูมิภาค สำหรับกลุ่มตัวอย่างปอร.และ เอสร. ใช้วิธีการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ ดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามระหว่างเดือนเมษายน 2543 จนถึงเดือนสิงหาคม 2543

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้คำนวณค่าความถี่และร้อยละ ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา และการสังเคราะห์ข้อมูลสรุปสาระสำคัญที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

1. ประสิทธิภาพของโครงการอาสาสมัครกับการเรียนรู้รัฐธรรมนูญและการเลือกตั้ง

- 1.1 โครงการอาสาสมัครกับการเรียนรู้รัฐธรรมนูญและการเลือกตั้ง ทำให้ประชาชนในเขตเลือกตั้งเข้าใจสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญและการเลือกตั้งดีขึ้น เนื่องจากการที่ปอร. และเอสร. ได้นำความรู้เกี่ยวกับเรื่องรัฐธรรมนูญและการเลือกตั้งไปแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ร่วมกับประชาชน รวมทั้งมีการจัดกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งในชุมชน

เป็นผลทำให้ประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญและการเลือกตั้งดีขึ้น มีความรู้เรื่องสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของประชาชน และมีความรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้งระบบใหม่

1.2 โครงการอาสาสมัครกับการเรียนรู้รัฐธรรมนูญและการเลือกตั้ง ทำให้ประชาชนในเขตเลือกตั้ง มีความคิดเห็นที่ดีต่อระบอบประชาธิปไตยเพิ่มขึ้น เนื่องจากผลการประเมินพบว่าประชาชนเห็นด้วยกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย มีความสนใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยและการเลือกตั้งมากขึ้น ตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ในการเลือกตั้ง และมีอุดมการณ์ทางการเมือง

1.3 โครงการอาสาสมัครกับการเรียนรู้รัฐธรรมนูญและการเลือกตั้ง ทำให้ประชาชนในเขตเลือกตั้ง มีความรู้ความเข้าใจในการลงคะแนนเลือกตั้งระบบใหม่มากขึ้น พิจารณาได้จากการที่ประชาชนตื่นตัวไปใช้สิทธิมากขึ้น อีกทั้งในการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา เมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2543 มีบัตรเสียน้อยลง การเลือกตั้งราบรื่นขึ้น และประชาชนตัดสินใจเลือกผู้สมัครตามความสนใจของตนเองได้

1.4 โครงการอาสาสมัครกับการเรียนรู้รัฐธรรมนูญและการเลือกตั้ง ทำให้ ปอ.ร./ อสร. ที่เข้าร่วมโครงการอาสาสมัครฯ มีความรู้เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญและการเลือกตั้งเป็น อย่างดี ซึ่งพิจารณาได้จากผลการแสดงความคิดเห็นของ ปอ.ร./ อสร. และจากการศึกษาเอกสารของโครงการฯ ในการอบรมให้ความรู้ก่อนการปฏิบัติงานแก่ ปอ.ร./ อสร. ซึ่งมีเนื้อหาที่ละเอียด

ครบถ้วน รวมทั้งประสบการณ์ในการทำงาน ปอ.ร./ อสร. ได้มีโอกาสเผยแพร่และแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกับชุมชน เป็นผลทำให้ ปอ.ร./ อสร. มีความรู้ในเรื่องรัฐธรรมนูญและการเลือกตั้งดีขึ้นด้วย

1.5 ปอ.ร./อสร. เข้าใจลักษณะของชุมชนเป็นอย่างดี เข้าใจความแตกต่างระหว่างวิถีชีวิตของคนในชุมชนเมืองกับชุมชนนอกเมือง สามารถปฏิบัติงานได้สอดคล้องกับลักษณะของชุมชน สร้างสัมพันธ์กับชุมชนโดยการร่วมกิจกรรมของชุมชน ส่วนปัญหาการปฏิบัติงานในชุมชน มีปัญหาการทำงานร่วมกับบางชุมชน และมีปัญหาเรื่องความปลอดภัยอยู่บ้าง พิจารณาได้จากความคิดเห็นที่สอดคล้องกันระหว่าง ปอ.ร./ อสร. ลกค.จังหวัด และผู้แทนชุมชน

1.6 ปอ.ร./อสร. มีทักษะการทำงานเป็นหมู่คณะ พิจารณาได้จากการปฏิบัติงานที่มีการวางแผนร่วมกัน มีการประชุมทีมงาน และมีการปฏิบัติงานร่วมกันทั้งในชุมชนและนอกชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

1.7 ปอ.ร./อสร. มีเจตคติที่ดีต่อระบอบประชาธิปไตยและประชาชนในเขตเลือกตั้ง มีความเชื่อมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย มีความรู้สึกที่ดีต่อรัฐธรรมนูญ มีเจตคติที่ดีต่อการเลือกตั้งและเข้าใจประชาชนดีขึ้น

2. ผลกระทบที่เกิดจากโครงการอาสาสมัครกับการเรียนรู้รัฐธรรมนูญและการเลือกตั้ง

2.1 โครงการอาสาสมัครฯ มีผลกระทบในด้านดีต่อการปฏิบัติภารกิจของทบวงมหาวิทยาลัยและคณะกรรมการการเลือกตั้ง เนื่องจากทบวงมหาวิทยาลัยช่วยให้บัณฑิตและผู้ว่างงานมีงานทำ และ กกด. มีกำลังสำคัญมาช่วยสนับสนุนงานการเลือกตั้ง

2.2 โครงการอาสาสมัครฯ ส่งผลกระทบทางบวกต่อการปฏิบัติภารกิจของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง เนื่องจากโครงการฯ ช่วยกระตุ้นให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง เช่น โรงเรียน อบต. สถานีอนามัย สถานีตำรวจ ศาลทหาร และพรรคการเมือง เป็นต้น มีความตื่นตัวทางการเมือง มีการร่วมมือและประสานงานกันมากขึ้น

2.3 โครงการอาสาสมัครฯ ทำให้เกิดผลกระทบทางบวกต่อหน่วยงานหรือองค์กรอื่นๆ ในประเทศไทย ทำให้หน่วยงานต่างๆ ของรัฐและเอกชนตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้น ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานของ ปอธ./อสร. เป็นอย่างดี

ดังนั้น เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้ว โครงการอาสาสมัครฯ บรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการฯ ในการส่งเสริมให้ประชาชนในเขตเลือกตั้งมีความรู้ความเข้าใจและเห็นความสำคัญของรัฐธรรมนูญ และการเลือกตั้ง มีความคิดเห็นที่ดีต่อระบอบประชาธิปไตย มีความรู้ความเข้าใจเพียงพอต่อการตัดสินใจทางการเมืองได้ด้วยตนเอง และมีความรู้ความเข้าใจในการลงคะแนนเลือกตั้งระบบใหม่ นอกจากนี้โครงการฯ ยังช่วยให้บัณฑิตและผู้มีวุฒิ ปวส. ที่ว่าง

งาน รวมทั้งผู้ที่ถูกเลิกจ้างได้มีงานทำ พร้อมทั้งได้เรียนรู้รัฐธรรมนูญและการเลือกตั้ง สามารถทำงานส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และเรียนรู้เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญและการเลือกตั้งไปพร้อมกัน ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติงาน ปอธ./อสร. ได้เรียนรู้สภาพชุมชน มีทักษะทำงานเป็นหมู่คณะ ตลอดจนมีเจตคติที่ดีต่อประชาชน

3. ปัญหาและอุปสรรคที่ไม่เอื้ออำนวยให้เกิดผลที่คาดหวัง แม้ว่าโครงการฯ บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ แต่ก็ยังมีปัญหาและอุปสรรคเกิดขึ้นบ้าง ดังนี้

3.1 ปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย พบว่า การซื้อสิทธิขายเสียงในเขตเลือกตั้งยังคงมีอยู่ จึงเป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาประชาธิปไตย

3.2 ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานตามโครงการอาสาสมัครฯกับการเรียนรู้รัฐธรรมนูญและการเลือกตั้ง พบว่า มีปัญหาทางด้านการประสานงานในบางพื้นที่ โดยเฉพาะปัญหาความล่าช้าในการประสานงาน งบประมาณไม่เพียงพอ การเบิกจ่ายงบประมาณล่าช้า การเดินทางไปปฏิบัติงานไม่สะดวก ปอธ./อสร.บางคนไม่ตั้งใจทำงาน ผู้นำท้องถิ่นบางคนไม่ร่วมมือ ประชาชนบางส่วนไม่ให้ความร่วมมือ เนื่องจากไม่มีเวลาเพราะต้องไปทำงาน

ดังนั้น โดยภาพรวมแล้ว พอสรุปได้ว่า ยังมีปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยได้แก่เรื่อง การซื้อสิทธิขายเสียงและอิทธิพลท้องถิ่น สำหรับในเรื่องการบริหาร

งานโครงการอาสาสมัครฯ มีปัญหาในเรื่อง การประสานงานล่าช้า และงบประมาณไม่เพียงพอ ส่วนเรื่องการปฏิบัติงานและตัวผู้ปฏิบัติงาน มีปัญหาบ้างเล็กน้อย

4. แนวทางการเสริมสร้างให้โครงการในลักษณะเช่นนี้เกิดผลที่พึงประสงค์มากขึ้น

ปอธ./อสร. และประชาชนต่างมีความเห็นสอดคล้องกันว่า ควรมีโครงการฯ ในลักษณะเช่นนี้อีกในอนาคต ปอธ./อสร. ส่วนใหญ่เสนอตัวเข้าร่วมทำงานในโครงการฯ ต่อไป และกลุ่มตัวอย่างได้เสนอแนวทางการพัฒนาโครงการฯ ใน 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านงบประมาณ ควรจัดสรรให้เพียงพอและมีการเบิกจ่ายรวดเร็ว 2) ด้านการดำเนินงาน ควรมีการฝึกอบรม ปอธ./อสร. เป็นโครงการต่อเนื่อง มีการประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ 3) ด้านการคัดเลือกบุคคลเข้าปฏิบัติงานในโครงการฯ ควรมีวิธีการคัดเลือกให้ได้คนที่มีความตั้งใจทำงานและรู้จักเสียสละ 4) ด้านสวัสดิการของผู้ปฏิบัติงาน ควรเพิ่มค่าใช้จ่ายในการเดินทางและเพิ่มงบประมาณในการทำกิจกรรมให้เพียงพอ และ 5) ด้านอื่นๆ เช่น เพิ่มจำนวน ปอธ./อสร. การประเมินความรู้ของประชาชน และ ปอธ./อสร. เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการประเมินโครงการอาสาสมัครกับการเรียนรู้รัฐธรรมนูญและการเลือกตั้ง ระยะที่ 1 และ 2 มีประเด็นที่ควรพิจารณา ดังนี้

1. โครงการอาสาสมัครกับการเรียนรู้รัฐธรรมนูญและการเลือกตั้ง ระยะที่ 1 และ 2 มีความเหมาะสมกับบริบทของสภาพทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจเป็นอย่างดี เพราะว่า

1.1 ผลจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ส่งผลให้เกิดการปฏิรูประบบการเมือง มีแนวคิด หลักการ และกระบวนการที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นสิ่งใหม่สำหรับสังคมไทย อาทิ การเลือกตั้งแบบแบ่งเขตการเลือกตั้ง การเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในกระบวนการต่าง ๆ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นประเด็นทางสังคม จำเป็นต้องมีการเรียนรู้ การมีโครงการอาสาสมัครกับการเรียนรู้รัฐธรรมนูญและการเลือกตั้ง เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญและการเลือกตั้งแก่ประชาชนทั่วไปและผู้ปฏิบัติงาน ปอธ./อสร. จึงเป็นการตอบสนองต่อความจำเป็นในการปฏิรูปการเมืองอย่างเหมาะสม

1.2 สภาพสังคมในช่วงภาวะเศรษฐกิจถดถอยส่งผลในเชิงจิตวิทยาต่อประชาชนอย่างยิ่ง สิ่งที่ติดตามมาคือ เกิดปัญหาการว่างงาน โดยเฉพาะบัณฑิตและผู้สำเร็จการศึกษาใหม่ที่เริ่มเข้าสู่ตลาด แรงงาน เนื่องจากภาวะการจ้างงานลดลง การที่จัดให้มีโครงการอาสาสมัครกับการเรียนรู้รัฐธรรมนูญและการเลือกตั้งขึ้นสามารถช่วยบรรเทาปัญหาการว่างงานได้ระดับหนึ่ง จึงส่งผลดีในเชิงจิตวิทยาสังคมเป็นอย่างดี

1.3 ในสภาวะเศรษฐกิจถดถอย เป็นช่วงที่ตลาดขาดการหมุนเวียนของเงิน ประชาชนมีกำลังซื้อต่ำลง นโยบายของรัฐในช่วงเวลาดังกล่าว ต้องการปล่อยเงินเข้าสู่ตลาด เพื่อกระตุ้นภาวะตกต่ำของกำลังซื้อ การจัดทำโครงการอาสาสมัครกับการเรียนรู้รัฐธรรมนูญ และการเลือกตั้ง ทำให้เกิด การกระจายรายได้ไปทุกภูมิภาคของประเทศ จึงสอดคล้องกับแนวนโยบายการแก้ปัญหาเศรษฐกิจของรัฐได้อย่างเหมาะสม

2. การดำเนินตามโครงการอาสาสมัครกับการเรียนรู้รัฐธรรมนูญและการเลือกตั้ง พบว่า ได้ผลบรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการฯ ทุกประการ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะลักษณะงานที่ปฏิบัติของเจ้าหน้าที่อาสาสมัคร ในการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญและการเลือกตั้งแบบใหม่นั้น ใช้วิธีการทำงานแบบฝังตัวอยู่ในชุมชนร่วมกับชาวบ้านและหมุนเวียนไปจนครบทุกหมู่บ้านในเขตพื้นที่รับผิดชอบ สามารถสร้างความเข้าใจและทำให้ประชาชนยอมรับได้ดีกว่าวิธีการเผยแพร่ประชาธิปไตยแบบเดิมตามโครงการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน ซึ่งเสริมศักดิ์ โควานนท์ (2536) ได้ศึกษารูปแบบการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน พบว่า การดำเนินการตามโครงการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน เป็นการดำเนินการตามสายการบังคับบัญชาของระบบราชการ นโยบายและกลวิธีดำเนินงานถูกกำหนดโดยกระทรวงมหาดไทยแทบทั้งสิ้น และวิธีการดำเนินการส่วนใหญ่เป็นการชี้แนะประชาชนให้ปฏิบัติ

มากกว่าที่จะส่งเสริมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมด้วยตนเอง และกิจกรรมส่วนใหญ่มุ่งเน้นการต่อต้านการซื้อขายเสียง ซึ่งผลการดำเนินโครงการฯ พบว่า กิจกรรมด้านการต่อต้านการซื้อขายเสียงและการให้ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชนประสบผลสำเร็จในระดับปานกลาง ในขณะที่การเสริมสร้างจิตสำนึกทางการเมือง ยังไม่ประสบผลสำเร็จ ดังนั้น วิธีการดำเนินงานตามโครงการอาสาสมัครกับการเรียนรู้รัฐธรรมนูญและการเลือกตั้ง ที่ให้อาสาสมัครฝังตัวอยู่ในชุมชน จัดกิจกรรมเรียนรู้รัฐธรรมนูญและการเลือกตั้งระบบใหม่ร่วมกับชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ที่อาสาสมัครจัดขึ้น จึงทำให้ชาวบ้านให้ความร่วมมือดี อาสาสมัครได้เรียนรู้และเข้าใจประชาชนในชนบท ส่งผลให้โครงการฯ มีประสิทธิภาพที่ดี

3. วิธีการสร้างความคิดเห็นและเจตคติที่ดีต่อระบอบประชาธิปไตยให้แก่ประชาชน และอาสาสมัครตามโครงการอาสาสมัครกับการเรียนรู้รัฐธรรมนูญและการเลือกตั้ง สอดคล้องกับแนวความคิดของฟอสเตอร์ (1952) เกี่ยวกับการเกิดของเจตคติ ซึ่งสรุปว่า เจตคติเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล จากการได้พบเห็น ได้คุ้นเคย ได้ทดลอง อันถือได้ว่าประสบการณ์ตรง และจากการได้ยิน ได้เห็นรูปภาพ หรือได้ผ่านสิ่งต่างๆ แต่ไม่ได้พบเห็นและไม่ได้ทดลองกับของจริงด้วยตนเอง ถือว่าเป็นประสบการณ์ทางอ้อม รวมทั้งค่านิยมของกลุ่ม ทำให้บุคคลมีเจตคติที่ดีหรือไม่ดีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด องค์ประกอบของเจตคติมี 3 องค์

ประกอบ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2524 อ้างถึงใน วิชาศรี คงเกลี้ยง, 2539) ได้แก่การรู้สึกถึงความหมายของบุคคลเกี่ยวกับเป้าหมายของเจตคติ ซึ่งอาจหมายถึง บุคคล สิ่งของ หรือเหตุการณ์ ในทางที่ว้างนั้นดี เลว มีคุณหรือมีโทษ องค์ประกอบที่สองคือ ความรู้สึก หมายถึงความชอบหรือไม่ชอบสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือความพอใจและไม่พอใจสิ่งหนึ่งสิ่งใด องค์ประกอบนี้สอดคล้องกับทิศทางขององค์ประกอบแรก กล่าวคือ ถ้าบุคคลเชื่อว่าสิ่งนั้นดีหรือมีคุณ บุคคลก็จะรู้สึกชอบหรือพอใจสิ่งนั้น และองค์ประกอบที่สามคือการพร้อมกระทำ เมื่อบุคคลมีความรู้จากประสบการณ์ว่าสิ่งนั้นดี และมีความรู้สึกพอใจต่อสิ่งนั้นแล้ว สิ่งที่สอดคล้องตามมาคือ ความพร้อมที่จะกระทำให้สอดคล้องกับความรู้สึก เช่น การให้การสนับสนุนต่อสิ่งนั้น เป็นต้น

ดังนั้น การที่โครงการอาสาสมัครกับการเรียนรู้รัฐธรรมนูญและการเลือกตั้ง จัดอบรมให้ความรู้แก่อาสาสมัครและให้อาสาสมัครดำเนินการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย และการเลือกตั้งให้แก่ประชาชน รวมทั้งให้อาสาสมัครจัดกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับประชาธิปไตยและการเลือกตั้งขึ้นในชุมชน ทำให้ทั้งอาสาสมัครและประชาชนได้มีประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมเกี่ยวกับประชาธิปไตยและการเลือกตั้ง ย่อมทำให้อาสาสมัครและประชาชนเกิดการรู้สึกที่ดี ทำให้มีความรู้สึกในทางที่ดีต่อประชาธิปไตยและการเลือกตั้ง และในที่สุดแล้วทั้งอาสาสมัครและประชาชนย่อมให้การสนับสนุนประชาธิปไตย

และการเลือกตั้ง นับว่าเป็นวิธีการที่ดีสอดคล้องกับทฤษฎีการเกิดเจตคติ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของวสันต์ ทองสุข (2542) ที่พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติของประชาชนต่อการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ได้แก่ อายุ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยและผลการวิจัยของสมบัติ ช่างธัญวงศ์ (2542) ที่พบว่า ปัจจัยเกี่ยวกับความรู้เรื่องประชาธิปไตยของเยาวชนสามารถอธิบายระดับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยได้สูงสุด รองลงไปคือ ฐานะทางเศรษฐกิจและการติดตามข่าวสารจากสิ่งพิมพ์ แสดงว่า แนวทางการส่งเสริมให้ประชาชน รวมทั้งอาสาสมัครมีความคิดเห็นและเจตคติที่ดีต่อประชาธิปไตยและการเลือกตั้ง ตามวิธีการของโครงการอาสาสมัครกับการเรียนรู้รัฐธรรมนูญและการเลือกตั้ง นับว่ามีความเหมาะสม

4. ความรู้ความเข้าใจในการลงคะแนนเลือกตั้งระบบใหม่ของประชาชน เกิดจากการที่อาสาสมัครได้จัดกิจกรรมสาธิตการเลือกตั้งจำลองขึ้นในชุมชน เพื่อให้ประชาชนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจและได้ทดลองลงคะแนนเลือกตั้งในระบบใหม่ การประเมินผลโครงการฯ ในด้านความรู้ความเข้าใจในการลงคะแนนเลือกตั้งของประชาชน จึงต้องใช้วิธีการสัมภาษณ์อาสาสมัคร (อสร.) ถึงผลการจัดกิจกรรมสาธิตการเลือกตั้งแบบจำลองในแต่ละพื้นที่ นอกจากนี้ยังใช้ข้อมูลจากการเลือกตั้งจริง คือการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา ที่พบว่า การเลือกตั้งเป็นไปโดยราบรื่น และมีบัตรเสียน้อยลง แสดงให้เห็นว่า

ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในการลงคะแนนเลือกตั้งระบบใหม่

5. การที่โครงการอาสาสมัครกับการเรียนรู้รัฐธรรมนูญและการเลือกตั้ง มีประสิทธิผลสูงนั้น สาเหตุประการหนึ่งน่าจะมาจากการที่อาสาสมัคร (อสร.) ได้รับการพัฒนาทักษะการทำงานเป็นหมู่คณะ เนื่องจากในการทำงานตามโครงการฯ อสร. ต้องทำงานเป็นหมู่คณะร่วมกับอสร. ด้วยกันในพื้นที่ นอกจากนี้ยังต้องมีการติดต่อประสานงานกับองค์กรชุมชน องค์กรเอกชน และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อขอความสนับสนุนและช่วยเหลือในการปฏิบัติงาน ถ้าหากอสร. ขาดทักษะการทำงานเป็นหมู่คณะ ต่างคนต่างทำหรือมีปัญหาด้านความร่วมมือโครงการฯ ย่อมไม่อาจบรรลุวัตถุประสงค์ได้ ดังนั้น ผลสำเร็จของโครงการฯ จึงสะท้อนให้เห็นถึงผลการทำงานเป็นหมู่คณะของอสร.

การทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิผล มีลักษณะการทำงานดังนี้ (ทัศนา แหมมณี, 2537, หน้า 1) 1) การมีเป้าหมายร่วมกัน 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 3) การติดต่อสื่อสารกันในกลุ่ม 4) การร่วมมือประสานงานกันในกลุ่ม 5) การตัดสินใจร่วมกัน 6) การมีผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งโครงการอาสาสมัครกับการเรียนรู้รัฐธรรมนูญและการเลือกตั้ง ได้กำหนดลักษณะการทำงานของอสร. และ ปอร. ให้สอดคล้องกับลักษณะของการทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิผล (ทบวงมหาวิทยาลัยและสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (2542 ก) กล่าวคือ

กำหนดให้ 1) ปอร. และ อสร. ต้องมีวัตถุประสงค์ในการทำงานร่วมกันอย่างชัดเจน 2) มีการประชุมพบปะกันเป็นประจำ 3) ยอมรับกติกาสถาบันที่ประชุม 4) รักใคร่เสียสละช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 5) รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย 6) รับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตนและของผู้ร่วมงาน 7) ยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน 8) มีแผนปฏิบัติงานร่วมกัน ดังนั้น อสร. และ ปอร. จึงทำงานบรรลุเป้าหมายและมีความสัมพันธ์กับการทำงาน ดังที่ อสร. ส่วนใหญ่แสดงความต้องการที่จะทำงานเพื่อชุมชนต่อไป

6. ผลการประเมินโครงการฯ พบว่าการซื้อสิทธิขายเสียง ยังคงเป็นปัญหา และอุปสรรคต่อการพัฒนาระบบประชาธิปไตย แม้ว่าผลการประเมินด้านอื่น พบว่า ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญ มีความคิดเห็นที่ดีต่อระบอบประชาธิปไตยและการเลือกตั้ง มีความรู้ความเข้าใจในการลงคะแนนเลือกตั้งระบบใหม่ และมีความคิดเห็นว่าสามารถตัดสินใจเลือกผู้สมัครได้ด้วยตนเอง แต่ประชาชนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 66) ก็มีความคิดเห็นว่า การซื้อสิทธิขายเสียงยังคงมีอยู่ ซึ่งปัญหาการซื้อสิทธิขายเสียงนี้นับเป็นปัญหาเรื้อรังมานาน ผลการวิจัยของลิขิต ชีรเวทิน (2539) วสันต์ ทองสุข (2542) และเรืองโรจน์ จอมสืบ (2542) ได้ข้อสรุปตรงกันว่า การซื้อสิทธิขายเสียงเป็นปัญหาและอุปสรรคของการปกครองระบอบประชาธิปไตยและการเลือกตั้ง

สาเหตุของการซื้อสิทธิขายเสียง ผลการวิจัยของสุวิทย์ รุ่งวิสัย (2540) ระบุว่า การ

ทุจริตและการซื้อเสียงในช่วงเลือกตั้ง มีสาเหตุจากภาวะไร้บรรทัดฐาน การแลกเปลี่ยนและระบบอุปถัมภ์ ดังนั้นผลการวิจัยจึงเสนอว่ารัฐสภาควรออกกฎหมายจัดตั้งองค์การอิสระแห่งชาติให้เป็นหน่วยงานของรัฐควบคุมการเลือกตั้งระดับจังหวัด ระดับเขต และหน่วยเลือกตั้ง ทำหน้าที่จัดการเลือกตั้งทุกระดับเพื่อป้องกันการทุจริตและการซื้อเสียงในหน่วยเลือกตั้ง

นอกจากนี้แนวทางการแก้ไขปัญหาการซื้อสิทธิขายเสียงที่น่าจะเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาแบบยั่งยืน คือ การส่งเสริมและพัฒนาให้ประชาชนมีความเป็นอิสระชนมากขึ้น เน้นการพึ่งตนเอง อันจะทำให้ระบบอุปถัมภ์หมดความจำเป็นลง การซื้อสิทธิขายเสียงก็น่าจะลดลงด้วย

7. การดำเนินงานตามโครงการอาสาสมัครกับการเรียนรู้รัฐธรรมนูญและการเลือกตั้ง นับว่าได้ผลบรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการฯ ทุกประการ อย่างไรก็ตาม ยังมีประเด็นที่เป็นปัญหาข้อบกพร่องอยู่บ้าง ส่วนมากเป็นปัญหาด้านการบริหารจัดการ ซึ่งประมวลเป็นข้อสังเกตได้ดังนี้

7.1 การคัดเลือกอาสาสมัครที่เข้ามาปฏิบัติงานตามโครงการฯ ยังไม่สามารถคัดเลือกบุคคลที่มีความเสียสละ ทุ่มีและมีความรู้ความสามารถในการทำงานเพื่อสังคม เข้ามาเป็นอาสาสมัครได้อย่างแท้จริง เนื่องจากพบว่า ยังมีผู้ปฏิบัติงานบางคนที่ขาดความตั้งใจในการปฏิบัติงาน

7.2 การประสานงานจากส่วนกลางลงไปสู่ระดับพื้นที่บางครั้งล่าช้า ทำให้

ระดับพื้นที่มีปัญหาในทางปฏิบัติ เช่น คำสั่งด่วนที่ไปจาก กกต. มีบางพื้นที่ ปอร./อสร. ได้รับทราบภายหลังจากได้ดำเนินงานไปแล้ว หรือได้รับทราบจากสื่อมวลชน ทำให้เกิดปัญหาในการดำเนินงานที่ขาดความชัดเจนและต่อเนื่อง ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการติดต่อประสานงานมีขั้นตอนมากในระบบราชการ นอกจากนั้นการกำหนดให้ ปอร./อสร. ไปปฏิบัติงานในพื้นที่ที่มีมิใช่ท้องถิ่นเดิมของตน ด้วยเหตุผลที่ว่า เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับ ปอร./อสร. นั้น กลายเป็นอุปสรรคของการดำเนินงาน ทำให้ ปอร./อสร. บางส่วนมีความยากลำบากในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น เพราะไม่คุ้นเคยกับพื้นที่ ไม่มีที่พัก และรู้สึกเป็นกังวลในเรื่องความปลอดภัย

7.3 การบริหารจัดการโครงการในเรื่องงบประมาณมีปัญหามากที่สุด คือ การได้รับคำตอบแทนล่าช้า และงบประมาณที่ใช้ในการทำกิจกรรมไม่เพียงพอ นอกจากนั้นสวัสดิการที่จัดให้ในด้านค่าพาหนะ การจัดหาที่พัก และสถานที่ปฏิบัติงานยังเป็นปัญหาอยู่ระดับหนึ่ง

7.4 จำนวน อสร. ที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ที่มีจำนวนน้อยเกินไป ไม่เหมาะสมกับการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายและเป้าหมายที่กำหนดไว้ เพราะต้องปฏิบัติงาน ตั้งแต่การศึกษาชุมชน การเรียนรู้ร่วมกับชุมชน การวางแผนจัดทำโครงการ/กิจกรรม การดำเนินงานตามแผน และการติดตามผล มีปริมาณงานมากและเป็นงานที่ต้องอาศัยความรู้ความสามารถ และทักษะเฉพาะ

8. ผลลัพธ์ของการดำเนินโครงการอาสาสมัครกับการเรียนรู้รัฐธรรมนูญและการ

เลือกตั้ง โดยภาพรวมอยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจ เพราะว่า

8.1 โครงการฯ ทำให้ประชาชนในแต่ละเขตเลือกตั้ง มีการพัฒนาด้านการเมืองและการเลือกตั้ง เช่น มีความสนใจการเมืองมากขึ้น รู้และเข้าใจเรื่องการเมือง มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญและการเลือกตั้งระบบใหม่ สามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง มีทักษะการลงคะแนน มีส่วนร่วมสอดส่องดูแลการเลือกตั้งให้มีความสุจริตและเที่ยงธรรม เป็นต้น ซึ่งพิจารณาได้จากผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 6 มกราคม 2544 ที่ประชาชนมาใช้สิทธิกันเป็นจำนวนมาก และประชาชนยังตัดสินใจเลือกพรรคการเมืองที่มีนโยบายที่ตนชื่นชอบ ทำให้ผลการเลือกตั้งเกือบจะได้พรรคการเมืองที่มีเสียงข้างมากในสภา ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในประวัติศาสตร์การเมืองไทย และมีการแจ้งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการทุจริตการเลือกตั้งไปยัง กกต. เป็นจำนวนมาก สิ่งเหล่านี้นับเป็นผลกระทบที่ดีต่อการพัฒนาระบบประชาธิปไตยให้เป็นไปในแนวทางที่พึงประสงค์ ทำให้การปฏิรูปการเมืองเป็นไปได้ อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

8.2 ปอร. และ อสร. ที่เป็นบัณฑิตและผู้สำเร็จการศึกษาระดับ ปวส. ซึ่งถือว่าเป็นเยาวชนรุ่นใหม่ อันจะเป็นกำลังสำคัญของประเทศในอนาคต ได้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญและการเลือกตั้งมากขึ้น นอกจากนี้ยังได้เรียนรู้สิ่งอื่น ๆ มากขึ้นด้วย เช่น มีความรู้ทางการเมือง มีทักษะในการศึกษาชุมชน มีประสบการณ์ใน

การใช้ชีวิตในชุมชน มีทักษะในการทำงานร่วมกับบุคคลหลายสาขาอาชีพ มีทักษะการทำงานเป็นทีม มีความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหา และสามารถเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจ สังคมกับการเมืองเข้าด้วยกัน มีประสบการณ์ในการผ่านสถานการณ์ที่มีการทดสอบความมีน้ำใจ ความอดทน ความเสียสละ ความเพียร ความมุ่งมั่นในความสำเร็จของงาน เป็นต้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นการยากที่เยาวชนทั้งหลายจะได้เรียนรู้อย่างครบถ้วนในสถาบันการศึกษา ถือได้ว่าเป็นผลลัพธ์ของโครงการที่มีคุณค่าทางการศึกษาที่ประมาณค่ามิได้และทำให้ประเทศชาติได้ทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าเพิ่มขึ้น

8.3 ผลลัพธ์ที่ได้รับในเชิงวิชาการอีกประการหนึ่ง คือ ข้อมูลด้านพฤติกรรมทางการเมืองและการเลือกตั้งของประชาชนในแต่ละชุมชน ซึ่งการดำเนินงานตามโครงการอาสาสมัครกับการเรียนรู้รัฐธรรมนูญและการเลือกตั้ง ถือได้ว่ามีอาสาสมัครครอบคลุมพื้นที่เกือบทั่วประเทศ ทำให้โครงการฯ มีข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองและการเลือกตั้งของชุมชน อันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาวิจัย สังคมวิทยา และรัฐศาสตร์ต่อไป

8.4 สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ได้รับประโยชน์โดยตรงในด้านการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร การเตรียมการเลือกตั้ง และการเตรียมบุคลากรที่จะมาช่วยดำเนินการ หรือตรวจสอบการเลือกตั้งได้เป็นอย่างดี ผลจากการดำเนินงานตามโครงการฯ ส่งผลในเชิงบวกต่อการปฏิบัติงานของสำนักงานคณะกรรมการการ

เลือกตั้งซึ่งมีบุคลากรจำนวนน้อยไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน ให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพครอบคลุมทั่วประเทศ นอกจากนี้ ผลลัพธ์ของโครงการฯยังทำให้หน่วยงานราชการ และองค์กรเอกชนอื่น ๆ หลายหน่วยงาน มีความตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้น ให้ความสนใจ และร่วมมือในการดำเนินการเลือกตั้งมากขึ้น ทำให้หน่วยงานและองค์กรเหล่านี้กลายเป็น แนวร่วมของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งได้อย่างดี

8.5 ผลที่เกิดขึ้นกับทบวงมหาวิทยาลัย ในฐานะผู้รับผิดชอบและบริหารโครงการ คือ ทบวงมหาวิทยาลัยได้มีบทบาทในการช่วยสนับสนุน และผู้สำเร็จการศึกษาระดับ ปวส. ได้มีงานทำ นอกจากนี้ยังเกิดมิติในเชิงการพัฒนาอาสาสมัครที่เข้าร่วมปฏิบัติงาน โดยใช้การศึกษาแบบนอกระบบ นับเป็นการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาได้อีกทางหนึ่ง

9. การซื้อสิทธิขายเสียงและอิทธิพลท้องถิ่นที่พบว่า เป็นปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาประชาธิปไตยนั้น น่าจะมีแนวโน้มลดลงเรื่อย ๆ เนื่องจากการที่ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจและเห็นความสำคัญของรัฐธรรมนูญและการเลือกตั้ง การที่ประชาชนสามารถตัดสินใจทางการเมืองได้ด้วยตนเอง ประกอบกับการปฏิบัติงานอย่างเข้มงวดกวดขันของคณะกรรมการการเลือกตั้ง และการตรวจสอบจากฝ่ายต่าง ๆ ทั้งภาคประชาชน องค์กรอิสระต่าง ๆ และปอร./อสร. ที่มีประสบการณ์ตรงจากการ

ปฏิบัติงานในชุมชน จะทำให้การซื้อสิทธิขายเสียงกระทำได้น้อยลง

10. ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับ ปอร./อสร. โดยตรงประการหนึ่งคือ โครงการอาสาสมัครกับการเรียนรู้รัฐธรรมนูญและการเลือกตั้ง ทำให้ ปอร./อสร. เกิดความรู้สึกร่วมกันและภาคภูมิใจที่ได้ปฏิบัติงานร่วมกับองค์กรอิสระ ความรู้สึกอิสระในการปฏิบัติงานโดยปราศจากอิทธิพลทางการเมืองในท้องถิ่น และมีความรู้สึกผูกพันกับชุมชน ดังเห็นได้จากผลการประเมินโครงการฯที่สะท้อนว่า อาสาสมัครส่วนใหญ่ ยังมีความประสงค์ที่จะให้มีการดำเนินโครงการลักษณะนี้ต่อไป และยินดีที่จะสมัครเข้าร่วมโครงการอีกครั้ง และถึงแม้ว่าโครงการได้สิ้นสุดลงแล้ว แต่อาสาสมัครส่วนใหญ่ก็ยังคงทำงานเพื่อสังคมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ทบวงมหาวิทยาลัย. (2543). ผลการดำเนินงานโครงการร่วมเพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและผลกระทบทางสังคม. กรุงเทพฯ : ทบวงมหาวิทยาลัย.
- ทบวงมหาวิทยาลัยและสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2542 ก). **โครงการอาสาสมัครกับการเรียนรู้รัฐธรรมนูญและการเลือกตั้ง**. กรุงเทพฯ : ทบวงมหาวิทยาลัย.
- _____. (2542 ง). **เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาโครงการประชุมสัมมนาคณะกรรมการดำเนินการ โครงการอาสาสมัครกับการเรียนรู้และการเลือกตั้งระดับจังหวัด ครั้งที่ 2**. เอกสารโรเนียวเขียนเล่ม.
- ทศนา แคมมณี. (2537). **กลุ่มสัมพันธ์เพื่อการทำงานเป็นทีมและจัดการเรียนการสอน**. เอกสารอัดสำเนาประกอบเล่ม.
- เรืองโรจน์ จอมสปี. (2542). "อาสาสมัครรัฐธรรมนูญ : พลังสร้างสรรค์ประชาธิปไตยของคนรุ่นใหม่". **วารสารการเลือกตั้ง**. 1(8). 8-9.
- ลิขิต ชีรเวทิน. (2539). "ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย : วิสัยทัศน์ในสองทศวรรษหน้า" ใน **ประชาธิปไตย คุณภาพชีวิตและสิทธิมนุษยชนในรอบ 20 ปี** วารสาร 6 ตุลาคม.
- วสันต์ ทองสุข. (2542). **ทัศนคติของประชาชนในกรุงเทพมหานครต่อการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 : ศึกษาเฉพาะกรณีเขตบางกะปิ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- วิภาศรี คงเกลี้ยง. (2539). **ทัศนคติของประชาชนผู้รับบริการที่มีต่องานทะเบียนในอำเภอมีติใหม่**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาประยุกต์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สมบัติธรรมาธิ. (2542). **ทัศนคติทางการเมืองของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร**. กรุงเทพมหานคร : มปท.
- สุวิทย์ รุ่งวิสัย. (2540). **รายงานการวิจัยเรื่อง องค์การจัดการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร**. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- เสริมศักดิ์ โควานนท์. (2536). **การเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน จังหวัดพะเยา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.